

Оригинални научни рад
Примљен: 1. 9. 2021.
Прихваћен: 30. 9. 2021.

ШЕСНАЕСТОГОДИШЊА БЕОГРАДСКА РОМАНСИЈЕРКА ЉУБИЦА П. РАДОИЧИЋ

Приказујући роман шеснаестогодишње београдске романсијерке Љубице П. Радоичић „Крв се буди” (1932), аутор огледа је донео: садржину романа, време и околности у коме је исан и аналистички указао на изворе инспирације младе списатељке у актуелној романескној светској литератури. У именуиом роману шеснаестогодишње Љ. Радоичић ирмећује се уишцај главних ликова из филмованој романа „Шеик” (The Sheik, 1919) британске списатељке Едиг Хјул (E. Hull, 1880-1947) и неких друић иреведених дела из београдске дневне штампе иоћа доба која су обраћивала живои француских леионара у Алжиру. У личном кониактиу са списатељком, аутор је написао и њену ирву биографију, ирложену овом оледу.

У потрази за књижевним и културним догађајима у свету српске књижевности, књижевни историчари свој рад усредсређују на архиве, библиотеке и антикваријате. Ове последње посећивали су многи истраживачи српске прошлости, па се ту нашао и једна необична књига којој је посвећен овај оглед. У једној београдској антикварници издвојио сам, разгледао, а потом и купио књигу са насловом *Крв се буди*, роман; написала га је једна мало позната списатељка *Љубица П. Радоичић*. Књига је објављена у Београду 1932. године, како стоји на корицама романа.¹ Издавач и штампар који су помогли то издање нису се потписали.² На унутрашњој страни, иза корица, сачувана је једна слика која је некада била на омоту књиге на којој стоји наслов књиге и име аутора романа; графика рађена у тамнозеленкастој боји представља младог легионара на коњу испред неке тврђаве, што треба да нас благо уведе у садржај

¹ На самој књизи постоји печат њеног власника: Zaplotnik Rade. Колико је познато, био је добровољац са мањом групом словеначких интелектуалаца на Солунском фронту. Објавио је чланак у „Крфском Забавнику”.

² Касније, када сам упознао списатељку она ми је дала још неколико података о свом роману: издавач је била приватна Књижарница Рајка Рајковића, штампарија Штампарски завод „Орао” њеног оца Петра Радоичића; тираж је био 2000 примерака. Књигу је сложио главни штампар у поменутој штампарији њеног оца Мориц Перера у украсном слогу за месец дана.

романа. На првим странама стоје два наслова. Први се односи на слику и гласи: „Илустроване корице израдио Г. Пјер Крижанић” (1890-1962)³; на следећој стоји: „Уместо предговора. *Писмо* Г. Божидара Ковачевића”. (1902-1990).⁴ Књига је објављена у 8-ни и обимна је: Предговор је на страницама VII до XIII, а текст романа од стране 1 до 397. Роман, осим на омоту корица нема других слика.

Писмо професора и књижевника Божидара Ковачевића пробудило је моју радозналост да о књижевници Љубици П. Радоичић и њеном роману сазнам нешто више. У том *Писму*, проф. Б. Ковачевић је између осталог написао следеће:

„Морам Вам признати, драга госпођице, да сам Вас с недоумицом дочекао када сте ономад дошли с повеликим свежњем рукописа. Тражили сте од мене са свим жаром младих писаца да прегледам дело и да видим је ли чему... Ваш оглед, по својој форми је прави роман. Шта мари, што у првом роману има наивних места и што из њега не бије искуство живота; та то се засад не може од Вас ни тражити, јер Ви имате *шеснаест њ година*! Да, баш због Ваших *шеснаест њ година*, Ваш роман је један занимљив документ. Он нам казује како једна млада девојка или тачније *девојчица*, интелигентна и са развијеном маштом, замишља свет и друштво у које ће једнога дана ући. Писмен, са смишљеном фабулом, доста вешто конструисан, Ваш роман је једно мало чудо. Не сећам се да је ико пре Вас у нашој књижевности написао роман у тако раним годинама. Гледајући пласт који је Ваш рукопис начинио на моме столу, ја осећам извесно страхопоштовање према Вама, јер Ваш роман улази доиста у област чуда; баш зато што знам како се пишу романи, за мене је чудо да једна млада дама од *шеснаест њ година*, без књижевног и животног искуства, претвори оку мурећена и топ хартије у роман. Како се то десило?...⁵

Управо овај део текста побудио је моје интересовање да о девојчици, *романсијерки од шеснаест њ година* сазнам нешто више. Пошто сам добро познавао професора и књижевника Б. Ковачевића посетио сам га једног дана и показао му књигу шеснаестогодишње романсијерке

³ Познато је да се омот који штити корице брзо похаба и одбаци, тако да и слика нестане. Тако се изгуби и свест о аутору слике П. Крижанићу и она остаје незапажена; ако је тако, то би била његова непозната графика.

⁴ Професор и књижевник Б. Ковачевић, Београђанин, један је од најугледнијих београдских писаца између два светска рата. Ученик знаменитог Павла Поповића, био је изабран за васпитача младог краља Петра II Карађорђевића. Бавио се поезијом, прозом и драмом; преводио је са латинског и руског; ерудита великог знања. Помагао је саветима многе писце: Радована Поповића, Косту Димитријевића и друге, све оне који су му се обратили. Најзад, био је и управник Архива САНУ до 1969. и држао сталну везу са свештенством Српске Православне цркве и самим Патријархом. У приватном животу био је врло приступачан, без надмености, пријатан у разговору и врло разговоран.

⁵ Б. Ковачевић, *Писмо, предговор роману Љ. Радоичић „Крв се буји”*, Београд 1932, стр. VII, IX–XIII.

Љубице Радоичићеве којој је он написао оно уводно *Писмо* и потписао се. Приметио сам лако изненађење и мали осмејак на уснама. Било је то осамдесетих година прошлог века. Није хтео ништа друго да ми каже, само три речи: „Она је жива.” И видећи моју заинтересованост, отворио је телефон, казао је моје име и препоруку за једно виђење. То је, колико се сећам данас, било све. Тако сам упознао некад младу, а тада већ стару професорку и књижевницу Љубицу П. Радоичић, која је живела заједно са својом сестром Надеждом (1916), такође професорком и сликарком, и замолио је да ми дозволи да скицирам њену биографију и сазнам како је дошло до романа *Крв се буди*, који је она написала у шеснаестој, а издала у осамнаестој години. Она је пристала и код ње у посету одлазио сам неколико пута. Желео сам да њену биографију одвојим од казивања о настанку романа *Крв се буди*, као и околности под којим је он настао, па сам биографске податке саопштио у *Прилоу* на крају рада.

О необичном настанку њеног романа, који је написан у тако раним годинама, сазнао сам следеће. Роман је настајао када се она, као девојче од дванаест година, нашла у великој опасности. Оболела је од слепог црева и операција није сасвим добро обављена, па је једно време лебдела између живота и смрти. У постоперативном периоду морала је лежати две године, док рана једва једном није зарасла, а она могла да устаје и да се креће. Било је то у периоду од 1926. до 1928. године. Пуне две године брижни родитељи, а нарочито мати Даница⁶ стрпљиво су је неговали. У болести, она је време кратила читањем књига, нарочито романа које су јој прибављали и доносили родитељи, највише отац. Додатно је свакога дана на њеној постељи било и дневних и недељних листова, нарочито „Политика”, „Правда” и „Време” у којима су у подлистку или фељтону објављиване многе преведене приче и романи у наставцима од разних писаца. Читање јој је испрва била разонода да би већ негде од 1928. године почела и сама да се бави романескном проблематиком.

Када је рана зарасла и већ је могла да хода, њен роман *Крв се буди* био је готов. Поверила се оцу, да је написала роман и да би желела да га он објави у њиховој штампарији. Отац Петар није могао да одбије жељу свог болесног детета Љубице-Љубе, како су је звали, и позвао је једнога дана угледног књижевника Божу Ковачевића да он као професор и педагог прегледа рукопис романа и процени је ли чему? За тај посао рецензента и писца предговора обећао му је да ће му ту услугу вратити бесплатном

⁶О својој мајци Даници рођ. Николић казивала је много лепих успомена. Записао сам да је њена мати била кћи Алексе Николића (1858-1940) који је био машиниста Државне штампарије; добио је од краља Милана сат са краљевим монограмом. Удала се за Петра 1913. године, а кума је била Персида Поповић-Бертото. Приликом удаје за Петра, донела је у мираз један плац код Каленића пијаце у Београду, који су продали да би купили штампарију. Тако је она постала власник штампарије, а отац је био управник. У самој штампарији радило је око десет људи, повремено и више.

противуслугом: у својој штампарији објавио му је збирку поезије *Развијор* (1932).⁷ Рукопис романа позитивно је оцењен и отац је измиривши све трошкове: Б. Ковачевићу, Пјеру Крижанићу и оне око штампања, објавио Љубину књигу године 1932. Био је то преседан у историји српске женске књижевности, заборављен рекорд Српкиња књижевница старог Београда и лични тријумф једне младе девојке, романсијерке од свега шеснаест година...

Београдска романсијерка
Љубица П. Радоичић

Непозната илустрација Пјера
Крижанића (1914–1991) у својој
шеснестој години за роман
Крв се буди Љубице П Радоичић

⁷ Те 1932. године Штампарски завод „Орао” радио је пуним капацитетом. Поред романа Љубичиног и песничке збирке Б. Ковачевића, објављен је и роман Милице Јанковић *Мујина и крвава* као и прва три тома *Дела Слободана Јовановића*. По казивању Љубице Радоичић „Слободан Јовановић је изричито тражио да се његова *Дела* штампају у овој штампарији”.

Шта има у роману *Крв се буди*?

Роман *Крв се буди* младе списатељке Љубице Радоичић написан је у XXIII поглавља, а радња се дешава у Београду и у Паризу. Сва поглавља се формално деле на три посебне целине. Време је исто оно у коме је живела и млада романсијерка, а личности су измишљене. Ради се о друштвеном роману са љубавном и авантуристичком тематиком. Фабула је следећа:

У прва три поглавља упознајемо чланове једне београдске породице из високог друштва: господина Александра Петровића, краљевског посланика посланства Србије у Паризу и госпођу Петровић, његову супругу, иначе Францускињу Марселу ћерку француског генерала. Са њима је и њена старија сестра, Марго, удата за професора ботанике на марсељском универзитету, господна Лисјена Марлена, пензионера. Деца посланика Петровића су: старији Ђорђе и сестра његова Нада, главно лице романа; она има шеснаест година, као и списатељка, а доцније је то лепотица од осамнаест година. Њу поучава мис Флори Гос, Енглескиња, стара девојка, васпитачица. Породицу прате и унајмљене слуге: шофер Стеван, са два аутомобила, покућар и собарица.

Из Париза они долазе у Београд где у околини Београда имају вилу са имањем, које одржавају стари надзорници, чича Иван и баба Перса. Њих често походи Нада да се игра са њиховим псом Плутоним и са жељом да јој баба Перса гледа у карте и предсказује шта ће јој се десити у неизвесној будућности. Ђорђе има свог пријатеља из детињства Владимира који долази у посету свом другу, али им и Нада прави друштво осећајући благу наклоност према њему, јер јој и он поклања, мало стидљиво, пажњу, називајући је својом сестрицом. Насупрот њему у њихово друштво долази и млади Милан Лукић сусед, који се стално сукобљавао са Надом у њиховим разговорима, те га је она избегавала, а он ју је напротив, стално тражио.

После извесног времена проведеног у својој вили у околини Београда, што је пријало француским члановима ове породице, господин Петровић налаже покрет. Посетивши Министарство, где је имао неку непознату непријатељицу, добија премештај у посланство у Севиљи, где он мора да се јави на дужност. Он доноси одлуку, да његова деца пођу у Париз: Ђорђе да упише Универзитетске студије (дипломатију), а Нада да настави школовање у црквеном заводу (кlostеру) Св. Девице Марије, два сата удаљеног од Париза. Са Ђорђем је и њихов пријатељ Владимир (24) синовац господина Милошевића који живи у Паризу; он уписује студије медицине. Та тројка младих непрестано се посећује, дружи, помаже. Брат и сестра били су врло блиски и редовно се посећују.

Нада у кlostеру упознаје велики број својих другарица, ученица из високих Париских кругова, али међу њима има и других националности. Најбоља другарица јој је Ивона де ла Прен, кћи старе угледне породице у Паризу. Ту су и Дороти, Бети и Еми, све три Енглескиње, лепа Шпањолка Мигуела, чак и кћери поглавице племена Ај-Хам са Мадагаскара.

Ђорђе, понекад у пратњи Владимира, посећује Наду у кlostеру, а са дозволом управитељке изводе је и одводе у Париз. Ту њих троје праве изласке на

разне забаве у Паризу. Тако су једном посетили хиподром где се окупио цвет угледних грађана париских из високог друштва. Многи се кладе на поједине тркачке коње и улажу знатан новац. Ђорђе се такође кладио на коња Хасану који се никад није такмичио и на непознатог тајанственог јахача кога нико никада није ни видео, ни упознао. У одлучујућој трци победио је непознати јахач на коњу Хасану. Њему прилази бароница Евгенија де Жаклин, удовица, „звезда која је сјала некада над Паризом” и са јахачем се срдачно поздравља, што је значило да се они од раније познају. У том тренутку прилазе Ђорђе, Нада и Владимир и они се упознају са јахачем и бароницом. Бароница познаје њихове родитеље, распитује се за посланика „Сандра” Петровића, обнавља познанство са Владимировим стрицем Милошевићем. Позива их да дођу на њене пријеме у њен чувени париски салон и упознаје их са јахачем који је победио на коњу Хасану. Био је то Рејмон д’ Балмоар, „арапског изгледа”, који је у Паризу под бароничиним патронатом студирао технику.

Пролази време школовања и студенти постају академски грађани: Ђорђе је завршио високу дипломатску школу, Владимир постаје лекар, Нада је изашла из клостера, а Рејмон дипломира на техничком факултету. Сада, ослобођени од школских обавеза они уживају у благодети своје младости, посећујући јавна места у које одлази високо аристократско друштво дневног и ноћног Париза. Рејмон се зближио са овом групом Срба, јер како пише списатељка: „Одмах их је заволео, можда што су били Срби које је познавао – јер је имао неколико другова у легији који су били Срби.” Наравно, и сам Рејмон био је са својим оцем француски легионар у Алжиру.

Даље догађаје јунака овог романа остављам радозналном читаоцу. Изузимајући епизоду у којој се описује удаја Надине школске другарице Ивон за њеног брата Ђорђа, после очеве забране и мајчине дозволе, која је имала велики утицај на свог супруга, суштину романа чине три љубавна троугла у којима је Нада главна актриса, а остали су њени удварачи и природни ривали, у првом: Рејмон и др Владимир. Када Владимир види да Рејмон има више успеха код Наде, он је напушта и одлази из Париза у Београд. У другом, опет Рејмон и Милан Лукић, онај исти наметљиви младић, сусед из њене младости, који је у Паризу свршио дипломатске студије, вози „елегантни аутомобил” и има обећање Надиног оца да ће Нада да пође за њега. Трећи троугао је опет: Нада, Рејмон и др Владимир, који се због Надине изненадне и тешке болести вратио из Београда, где је био запослен, да буде поред Наде, његове сестрице са којом је био од детињства. Рејмон који је рођен у Орану, у Алжиру током целог романа је у двоумици: да ли да остане у Паризу уз вољену Наду или да се врати у службу француског легионара у Алжиру, што је желео свим срцем. Пошто Надина породица није дозволила да Нада пође за легионара, Нада се тешко разболи, а Рејмон тихо напусти Париз и поново ступи у легионаре. Нада се враћа у Београд где се опоравља у својој вили. Њој у посету често долази др Владимир. Иако је он стално поред ње, она и

даље воли Рејмона, пратећи вести из париских листова које извештавају о борбама легионара у Алжиру са непокореним алжирским племенима. Те вести су често контроверзне: у извештају о једној великој бици париски листови пишу о нестанку, па о погибији легионара Рејмона, а у даљим бројевима доносе вест да је Рејмон пронађен жив и да је био заробљен од Арапа, па потом откупљен. Откупио га отац његове мајке Заире, шеик Али Ибрахим. За своју пожртвованост у том боју, Рејмон је био одликован „али је после размишљања одбио одликовање и замолио да остане у легији”. Далеко од Рејмона, Нада је била *духом* уз њега, а *шелом* уз свог верног пратиоца, доктора Владимира Милошевића.

Трагом неких извора романа *Крв се буди* шеснаестогодишње београдске списатељке Љубице Радоичић

Млада романсијерка од шеснаест година, Љубица Радоичић, потпуно је завршила рукопис свога романа *Крв се буди* 1930. године. Када га је прегледао књижевник и проф. Божидар Ковачевић и похвалио га, истакао је чињеницу: да је роман написан „без књижевнога и животнога искуства”. Значи, да роман у тим годинама није могао да буде написан на основу главних фактора: зрелост проживљеног животног доба и књижевног искуства, а не из главе, размишљањем, домишљањем, маштањем. За необични сиже свог романа, дакле, морала се користити неким сличним епизодама из других, данас непознатих нам прозних дела. Да ли се може тим утицајима ући некако у траг и компаративном методом открити о којим делима се ради? После толико година тешко је данас указати на дела која је могла да чита док је лежала у постељи пуне две године: од 1926. до 1928. Ипак, на један такав извор њене инспирације указаћу овом приликом. Полазећи од чињенице да је главна личност романа *Крв се буди* ’плачљивица’ *Нага*, како је приметио Б. Ковачевић и да се она у роману највише описује, да се прати њено детињство и младост, да се до ситница описује њена лепота, њено школовање и образовање; ту налазимо једну нит која ће нам послужити да укажемо на сличан лик из другог једног романа. То је роман *Шеик* (*The Sheik*, 1919) познате британске списатељке Едит Хјул (Edith Hull Maude, 1880-1947). Овде мислим на главни женски лик у роману британске романсијерке „плачљивицу *Дијану*”, која пролази кроз авантуре у Алжиру као заробљеница *шеика Ахмеда бен Хасана*. Иако се сиже тог романа доста разликује има и неких сличности, од којих је прва у женским ликовима *Дијана – Нага*, које су централне личности поменутих дела. Радња *Шеика* дешава се у Алжиру, наводи се и Оран, и у њему се током радње описује и главни мушки лик *шеик Ахмед Бен Хасан*, господар једног арапског племена у Алжиру. Слично, у роману

Крв се буди, главни мушки лик је такође леп стасити Арапин, *Рејмон д' Балмоар*, родом из Орана у Алжиру.

Сад долазимо до занимљивог податка: *шеик Ахмед Бен Хасан*, главни лик британске списатељке Едит Хјули по свом пореклу није Арапин него Британац, син извесног грофа од Гленкарола, који га је родио у браку са неком Шпањолком; а *Рејмон де Балмоар* наше списатељке Љубице Радоичић такође није Арапин, иако има арапски лик, већ је Француз, син угледног француског грофа Пјера Луј де Моро, редова легионарске тврђаве Гал, који се оженио Заиром, ћерком шеика Али Ибрахима. Ни Ахмед, ни Рејмон нису знали ко су им очеви, све док *Ахмеду* није то испрчао његов пријатељ *Раул Сенџ-Лоран*, а *Рејмон* то сазнаје из писма свог оца упућеног својој сестри, бароници Евгенији код које је у Паризу боравио. Обојица су одгајени у Алжиру, у домовима својих дедова: *Ахмеда* је усвојио и одгајио шеик Ахмед Бен Хасан, који није имао наследника, па му је дао своја добра и своје име. Рејмон је одрастао код своје мајке *Зауре*, у дому шеика Али Ибрахима, свога деде.

И у роману *Шеик* Британке Едит Хјули обрађен је један љубавни троугао. *Шеик Ахмед* држи у кућном притвору *Дијану* као љубавницу; долази му у госте велики пријатељ *Раул Сенџ-Лоран*, који је упознаје, дивећи се њеној лепоти и у току боравка код пријатеља тајно се у њу заљубљује. Када је *шеик Ахмед* у једном сукобу са другим шеиком, који је уграбио *Дијану*, био смртно рањен, одједном се испоставља да га лечи његов пријатељ *Сенџ-Лоран*, који се бавио писањем романа, али је некада студирао медицину и постао лекар, па га лечи и тако спасава живот свом пријатељу.⁸ Пошто није успео код *Дијане*, он је отпутовао.

Ова епизода о љубавном троуглу *шеика Ахмеда*, *Р. Сенџ-Лорана* и Енглескиње *Дијане Мајо*, користила је нашој списатељки у свом роману за ликове: *Наде*, *Рејмона* и *Владимира* који је такође доктор са париског универзитета. *Раул Сенџ-Лоран* се *Дијани* није јавно удварао, него тајно, као и сам *др Владимир*; она је била њихова „сестрица”. *Дијана* је

⁸ У роману Едит Хјул коришћен је као и код других авантуристичких романа специјалан обрт који бих назвао *романескни преокрећ*. У њеном роману шеик Ахмед упада у логор свог непријатеља, другог шеика који је уграбио Дијану, са намером да је ослободи, али опкољен од непријатеља буде смртно рањен. Ту списатељка прекида своје приповедање и завршава поглавље. Радознали читалац, остављен у недоумици: да ли је Ахмед убијен или рањен појачава своје интересовање брзо прелазећи на наставак романа, на следећа поглавља да би разрешио трагични пад главног јунака. Тај трик користили су новинари тако што би роман у наставцима прекинули баш на месту страдања главног јунака, па је публика морала да чека сутрашњи број новина да би сазнала шта је даље било. Код петпарачких романа који су излазили у свескама једном недељно, читаочево нестрпљење би се још појачало. *Преокрећ* би новинарима доносио осигурану добит, па су често прављени и више пута. И у роману *Крв се буди* на самом крају романа легионар Рејмон у једном жестоком боју против Арабљана пада и нестаје, а новине пишу да је погинуо. Али, касније се испоставља да је заробљен и откупљен.

осетила ту тајну наклоност др *Сенџ-Лорана*, „па је помишљала да би њена младост сасвим друкче прошла да јој је он био *брај*”, записала је британска списатељка.

Најзад морам да поменем и нека иста имена која се у оба романа наводе. Тако, име шеиково *Хасан*, носи арапски коњ Рејмонов који је победио на тркама у Паризу. Слуга шеика Ахмеда *Гасџон*, има имењака у Љубичином роману; то је *Гасџон Дибоа*, Ђорђевићев друг на клизалишту. Нека мала сличност у почетном слову *З* примећује се у оба романа. Шеикова служавка *Зил(х)а* и Рејмонова мати Арапкиња *Заира*.

И у српским личностима Љубичиног романа имена су дата по неком тајном кључу. Конзул *Александар Пејровић*, поред свог високог звања, амбасадора Краљевине Југославије имао је име које је носио сам краљ: *Александар* (Карађорђевић); његов отац био је краљ *Пејтар*, па се тако конзул презива *Пејровић*.⁹ Његова супруга носи француско име, госпођа *Марсела*, а њена сестра *Марио*; обе у корену имају *Мар-*, што нас подсећа на краљицу *Марију*, супругу краља Александра, румунску принцезу, по мајци британског порекла. *Ђорђе Пејровић*, конзулов син, подсећа нас на старијег брата краља Александра, принца *Ђорђа* (Карађорђевића, 1887–1972). Име *др Владимира*, побратима Ђорђевог, а Надиног „брата”, дато је такође по чувеном српском лекару др *Владимиру Сјанојевићу* (1886–1978).¹⁰ Чак ни имена кућепазитеља чиче Ивана и баба Персе нису у роману дата случајно. Име Иван је млада списатељка још од детињства заволела и оно је још двапут одзвонило у њеном приватном животу. Касније, као студенткиња на одсеку за историју, по сопственом казивању, ревностно је пратила предавања познатог историчара проф. *Ивана Божића* (1915–1977) у кога је била заљубљена; а потом се и удала за другог Ивана, поморског капетана *Ивана Шешеља*. У лик баба Персе уградила је привлачну епизоду: да стара гледа у карте и предсказује ближу или даљу будућност. Могло би се рећи да је то општа црта укореењена у нашем народу, у коме је било више врачара и гатара о којима је доста писано у новинама пре и у списатељкино младо доба. Картаре су доцнија „специјалност” када су се појавиле карте. И баба Перса је „картара”. У дневном листу „Време” постојала је стална рубрика *Приче „Времена”* у којој је објављена и преведена прича *Картиара* (22. децембра 1926), француске новинарке и списатељке *Жане Ландр* (Jeanne Landre,

⁹ Ништа необично! У Србији, у народу, био је обичај да се деци на крштењу дају имена великих и знатних личности, са жељом да и њихова деца буду угледна и постану поштовани грађани.

¹⁰ У роману, Владимир (24) је „синовац г-дина Милошевића” угледног Србина који живи у Паризу. Његова кућа „гледала је на фасаду музеја Клини”. Један стварни детаљ о мање познатом париском музеју који постоји и данас (Musée de Cluny, medieval Museum; musée national du Mouyen Âge, Paris).

1874-1936). Прича нема сличности са романом наше списатељке, али ју је сам наслов могао побудити да сликовитије обради лик баба Персе.

За *Нагу*, главну личност романа, дознао сам од саме списатељке, да носи име по њеној млађој сестри *Надежди Радоичић*, професорки и сликарки, коју је много волела складном сестринском љубављу. Њена сестра Надежда насликала је велики портрет своје сестре Љубице који је до смрти списатељке био изложен у соби за пријеме. После Љубичине смрти, госпођа Надежда ми је рекла да ће га уништити као што је урадила и са свим другим сликама које је насликала.

Стари Београд 1926. године, смрт Рудолфа Валентина,
роман *Шеик* британске списатељке Едит Хјул и други
извори у животу и у роману београдске списатељке
Љубице Радоичић

Млада београдска списатељка Љубица Радоичић користила је осим поменутог романа *Шеик* енглеске списатељке Едит Хјул и неке друге изворе, нама знане и незнане. Како би се боље упознало, разумело и доживело време у коме је млада девојка живела и стварала свој роман *Крв се буди*, покушао сам да се преко дневних листова „Време”, „Правда” и „Политика” приближим текућим догађајима тога доба, који су могли утицати на списатељкину свакодневну лектуру, на читање, селектовање и прибирање романескне грађе. Укратко, како је дошла до извора инспирације који су приметни у њеном првом рано написаном роману? Поменућу, најпре један догађај из 1926. године, који на први поглед није у вези са списатељкиним романом, али је посредно утицао на њу, док је боловала после тешке операције. Наши дневни листови донели су 24. августа 1926. године једну „сензационалну” вест, која је узбудила цео свет, па и стари Београд: умро је највећи филмски глумац светског угледа *Рудолф Валентино* (1895–1926). Смрт га је задесила у 31. години, на прагу зрелог животног доба, када је могао одиграти још много главних улога у филмовима који су одушевљавали публику целог света, па и многе „филмомане” старог Београда. Сви већ поменути дневни листови испратили су својим пригодним чланцима његову смрт називајући га „божанствени Родолфо”, подсећајући на многе детаље из његовог живота и филмског стварања.¹¹

¹¹ Дана 24. августа смрт Рудолфа Валентина најавили су својим чланцима београдски дневни листови: „Време”: *Велики филмски глумац, љубимац Београда, Родолфо Валентино, умро је*, са сл; „Правда”: *Умро Рудолф Валентино*, са сл; „Политика”: *Смрт Рудолфа Валентино*. – *Велики филмски глумац, најлепши човек Америке, умро је јуче*, са сл. Приликом посмртне представе филма *Црни Орао*, (у биоскопу *Колосеум*, 31. октобра

Треба додати да је после Првог светског рата седма уметност почела нагло да се развија и у Београду; отварају се биоскопске сале, приказују неми филмови који су долазили углавном са америчког тржишта, на њима се добро зарађивало и по дневним листовима би сваког дана били објављивани огласи у којима су се бучно најављивали све нови и нови филмови, глумци који су играли главне улоге и њихово време представљања.¹² Нарочито је млада публика београдска била омађијана филмом и листом одлазила да погледа сваки нови филм. Да би побољшала квалитет филма, филмска индустрија је почела да уводи у своју тематику тзв. „филмске романе” чији је сценарио урађен по неком познатом роману. Такве филмове снимао је и Рудолф Валентино.¹³ Великан светског филма је поред осталих, snимио и два филма са подлогом романескних сценарија: *Шеик* (*The Sheik*, 1921) и *Шеиков син* (*The Son of the Sheik*, 1926). Оба филма снимљена су по романима британске списатељке Едит Хјул. Рудолф Валентино је у улози шеика Ахмеда доживео светску славу. Све то преко дневних листова пратила је и наша млада списатељка Љубица. Екранизацију *Шеика* са Рудолфом Валентином у насловној улози можда није могла видети пошто је била везана за постелу, али је упознала роман енглеске књижевнице Е. Хјул те исте године. Дневни лист „Време” одлучио је те године да преведе „љубавни и авантуристички” роман *Шеик*, почевши од броја 1748, 31. октобра 1926. године.¹⁴ Роман Е. Хјул излазио је у преко 60 наставака, без потписа преводиоца.¹⁵ Последњи

1926) гледаоцима и читаоцима листа „Правда” поклањан је постер Р. Валентина са ликом из тог филма. Филм је приказан у биоскопу „Колосеум”. Женска публика је држала у руци постер обожаваног глумца, гледала његов филм и тихо плакала. – Годину дана касније, историчар филма, Милутин Игњачевић објавио је малу монографију *Авантюристиа Рудолф Валентино*, Београд [1927], стр. 12 + 4; 8-на. Данас је та књижица врло ретка.

¹² Поменути дневни листови често пишу о популарним глумцима из света филма, а „Време” уводи и сталну рубрику посвећену филму: *Кинематографи*.

¹³ Познати филмски романи, односно сценарија, са главном улогом Рудолфа Валентина у њима су и *Црни орао*, према роману А. С. Пушкина „Дубровски” и *Beyond the Rocks* (1922) британске романсијерке Елинор Глин (Е. Glyne, 1864–1943), превођене у то доба и код нас. На филм је пренесено и познато дело Емила Золе *Нана*; са великом рекламом давано је у биоскопу *Колосеум*, 22. децембра 1926. године.

¹⁴ „Време” је том приликом донело белешку: „Нов роман ’Времена’. Данас почиње да излази у нашем листу велики филмски роман *Шеик* од Е. М. Хјула. Како на филму са славним Рудолфом Валентином, тако и у литератури, ово је дело постигло сензационалне успехе. ’Време’ ће објавити *Шеика* са илустрацијама са филма.” [што није учињено!]. У току излагања штампане верзије романа у наставцима, приказана је поново и филмска верзија, како стоји у листу *Време* од 29. новембра 1926. године. *Наркио* биоскоп оглашава: „Данас и сутра, на општи захтев, роман из листа *Време* – *Шеик*; у главној улози + Рудолф Валентино и Агнес Ајрес”. Већ 1. и 2. децембра оглашава се поново приказивање филма *Шеик* „услед великој интѐресовања љубике”.

¹⁵ Непознати преводац је име главне јунакиње романа у почетку преводио са *Дајана*, по енглеском изговору тог имена, да би га у наставцима дао у писаној форми:

наставак је изашао 5. јануара 1927. године. Роман је изазвао велику пажњу београдских читалаца, па и наше младе списатељке Љубице Радојичићеве тада на болесничкој постељи. Када је завршен у наставцима, у „Времену”, прештампан је у посебну књигу, двостубачно, дакле, само скинут са првог издања у наставцима. Књига је оглашена у „Времену” 13. јануара 1927. године:

Нова књиџа. Е. М. Хјул: *Шеик*, највише читан филмски роман који је као филм, највише гледан. У филму *Шеик* је Рудолф Валентино појзњео највећи успех као филмски глумац. – Књижара „Време”, Београд, Поенкареова 4-6.

Настављајући са испитивањем романескних извора романа *Крв се буди* шеснаестогодишње београдске романсијерке Љубице Радојичић примећује се да је она користила само главну конструкцију романа енглеске списатељке Едит Хјул, стварајући над њеним главним ликовима своје. Али постоје и разлике. Главни јунак шеик Ахмед у роману Е. Хјул само је шеик једног племена лојалног Француској држави, док је Рејмон наше списатељке *лејонар у француској служби*. А у роману *Шеик* поменуте енглеске списатељке нема ни помена о легионарима. Дакле, овде је наша млада списатељка представила свог главног јунака као легионара у француској војној служби (la Légion étrangère), који се борио против непокорних арапских племена у Алжиру. У њеном роману, Рејмон прича са одушевљењем о храбрости легионара, о њиховој борби са дивљим алжирским племенима, па напомиње да је било и српских легионара које је поштовао, и ценио њихову одважност и храброст у ратним окршајима. Ту изненађујућу чињеницу, да су и Срби одлазили у легионаре и борили се за Француску, као што су и многи француски ратници положили животе за ослободилачку борбу Србије у Првом светском рату, наша млада списатељка добро је упамтила. Тражила је само постојећу литературу која би јој садржајније илустровала борбу легионара у Страначкој легији у Алжиру и посебно борбу српских легионара. То је био други део грађе који је она користила за свој роман. О томе укратко.

Пратећи дневне листове „Време” и „Правду” и романе у наставцима у њима, наша списатељка је упознала и помно пратила и тзв. легионарску тематику. Тако се у дневном листу „Правда” појавио у наставцима роман *Бо Жест* (Beau Geste) енглеског пензионисаног мајора Кристофера Персивала Рена (Wren, Percival Christopher, 1875–1941); излазио је у наставцима од 6. новембра 1927, и посебно. Пред самим објављивањем „Правда” је донела уводну белешку:

Дијана. У Енглеској, у Европи и у Америци ово женско име је постало веома популарно. Двапут се нашло и у жижи светске јавности. Први пут се то име наводи у познатој песми канадског кантаутора Пола Енке (Paul Albert Anka, 1941) *Diana-Dajana* (1957), а доцније је кружило у новинским вестима о принцези од Велса Дајани (1961–1997). *Дијана* („невина”) је митолошка богиња, заштитница лова коју прате многе приче и легенде.

Нов „Правдин” роман *Бо Жест*, роман младог енглеског романсијера Рена, изазвао је огромну сензацију у Француској, тако и у читавој Америци и Енглеској. У *Бо Жесту* млади Рен описује немиран и буран живот легионара Странацке легије у Африци. Главни јунаци романа су три брата *Бо Жест*, три млада човека који неискусни, али храбри и пуни снаге и самопоуздања живе новим животом пуним невероватних догађаја који се развијају и нижу кинематографском брзином. Описи тог бујног авантуристичког живота легионара у тврђавама афричким усред пустиње и на мору у царству дивљине, пуни су интересантности... „Правда објављује од данас овај интересантан и сензационалан роман, који се ових дана приказује на филму.”

Поред овакве двоструке рекламе, београдска млада публика није могла да одоли да не погледа сам филм, а ко то није могао, он га је пратио у „Правди”, у наставцима. Међу читаоцима различитог старосног доба, претпостављам била је и једна млада ученица гимназије. Прву верзију немог филма *Бо Жест*, млада списатељка није могла видети 1926. године, али другу бољу верзију истог филма снимљеног 1939. године могла је и одгледати.¹⁶ После тог поновљеног приказивања филмованог романа *Бо Жест*, о тројници браће легионара и њиховим авантурама, појавила се 1940. године и књига са истим насловом да појача читалачку заинтересованост српске, особито београдске публике. Тај роман је тако оставио веома добар утисак на читаоце и препоручивао се омладини.¹⁷

Најзад, међу легионарима у Алжиру, Мароку и другде где је Француска имала своје колоније, било је и *српских легионара*. О томе је дневна штампа извештавала редовно српску јавност тога времена. Новине су доносиле разговоре (интервјуе) са легионарима из Краљевине Југославије који су говорили о Странацкој легији уопште и о свом учешћу у њој. Таквих примера било је више, наводим само неколико.¹⁸ Установити потпуну легионарску литературу у српским дневним листовима није лако,

¹⁶ У другој верзији играног филма *Бо Жест* (1939) глумили су и данас познати нам глумци: Гари Купер и Сузан Хејворт. Поред филмова снимљен је и серија 1982. године.

¹⁷ Рен, Персивал Кристофер: *Бо Жест*. С француског Милија П. Станић. – Београд, издао Радомир Д. Ђуковић, [1940], стр. 229; 8-на. Класична дела омладинске књижевности, књ. 60.

¹⁸ Дневни лист „Време” од 14. јануара 1927. године донео је интервју бившег легионара Лазара Коларског, са сл. *Доживљаји једној нашеј земљака у Мароку*, са именима српских легионара. Исти лист, 19. децембра 1932. доноси интервју са Хасаном Ацовићем: *Југословен који је провео дуго времена у афричкој Странацкој легији*; затим и 31. децембра разговор са Радомиром Васовићем из Г. Милановца: *Повраћак једној нашеј Рудничанина из странацке легије у Сирији*, где је неки Црногорац Никола био командант. И у информативном чланку *Бели Алжир* („Српски књижевни гласник”, 1930, књ. XXX, 1, стр. 269–275; 5, 361–365), написаном „поводом прославе стогодишњице освајања Алжира” наводи се да су Југословени и Срби живели у Алжиру, насељени као и све друге нације. Чак и ауторка тог чланка, *Симона Мисирлић*, каже да је рођена у Алжиру: као „дете Алжира” које је у Београду „нашла своју другу отаџбину”.

а то и не захтева ово књижевно трагање. Довољно је поменути да је тема о легионарима била присутна у списатељкиној литератури као грађа коју је она на свој начин обрадила у свом роману *Крв се буди*.

Из своје читане литературе у време болести, шеснаестогодишња београдска романсијерка Љубица П. Радоичић извучила је грађу за свој роман *Крв се буди*, стварајући нове ликове и догађаје, место и време свог српског романа. Њен роман који већином описује догађања у Паризу, у Француској, има све одлике *српске њрозе* и по свему то је савремени српски друштвени роман. Одликује се и добрим стилем казивања догађаја и описа личности. Нигде се не може приметити нека незрелост или инфантилност, иако је млада списатељка била још на граници раног девојаштва. Са преузимањем неких друштвених појава и ликова из европске и светске књижевности, она се трудила да опонаша и сам *сџил* приповедања што се неприметно уградило и у њен стваралачки начин писања и тако читаоца везало са фабулу романа, а да је он читајући га, заборавио да је њега писала једна мала српска романсијерка. После свог првог романа, *Крв се буди* (1932) који је одредио пут њеног прозног стваралаштва, појавила су се и друга романескна дела: *Дана Рачић* (1938) у издању Забавника Српске књижевне задруге, што у оно време пробити се међу познатијим писцима да у овој реномираној издавачкој кући објави своје дело, није мали успех; и потом, после Другог светског рата са незавршеном трилогијом *Једносџрајне куће* (1954), која је исто тако имала својих верних читалаца. Треба истаћи да је целокупан романсијерски рад књижевнице Љубице П. Радојичић занимљив за једну већу студију о њеном књижевном раду, у којој би она у будућој историји женске књижевности заузела пристојно и праведно место.

Борђе Д. Перић*
Истраживач у пензији

Кључне речи: Љубица П. Радојичић, роман *Крв се буди*, Едит Хјул, роман *Шеик*, легионари

---

*milestanic953@gmail.com (услужни мејл)

Dorđe D. Perić

16-YEAR OLD BELGRADE NOVELIST
LJUBICA P. RADOIČIĆ

In reviewing the novel *Blood Rises* (*Krv se budi*, 1932) penned by a 16-years old Belgrade novelist Ljubica P. Radoičić, the author of the paper examines its plot, time, and circumstances of its creation, and analytically points to Miss Radoičić's sources of inspiration in the then current novelistic world literature. The author points to the influence of the main characters from the filmed novel *The Sheik*, 1919, by the British author Edith Hull (1880–1947), and some other translated works dealing with the life of French legionnaires in Algeria, serialised in the dailies of the time. In personal contact with the novelist, the author of the paper wrote Miss Radoičić's first biography, also presented in this paper.

[Прилози]

1.

Биографија списатељке Љубице П. Радоичић

Љубица П. Радоичић (Ниш, 29. VIII 1914 – 29. XII 1991, Београд) – Отац Петар (1890–1963), штампар, власник Штампарије „Орао” у Београду, мајка Даница, рођ. Николић. Сестра Надежда (1906), проф. и сликар и брат Никола (1923), хирург. После бомбардовања Београда, родила се у избеглиштву у Нишу. Основну школу (1921–1925), похађала у Школи Савиначкој и Палилулској, Трећу женску гимназију (1925–1934) и Филозофски факултет, историјску групу (XXXI) за општу и националну историју (1934–1938) уписала и завршила у Београду. У периоду 1938–1945. живела је у породици. Затим се запослила као библиотекар у Народној библиотеци Србије, на раду (1945–1950). Удајом 1950. за поморског службеника Ивана Шешеља прешла је у Тиват, где је радила као проф. историје у основној школи (1950–1959). Повративши се у Београд, запослила се као библиотекар у Институту за ботанику Природноматематичког факултета у Београду (1959–1974). Као пензионер, са сестром професорком Надеждом, живела у Београду до краја живота. Служила се немачким и француским.

Почела је писати у V разреду гимназије као члан гимназијске литерарне дружине „Алекса Шантић”. Први прозни рад *Моја мајка* награђен је другом наградом на југословенском конкурс у „О материној љубави”; објављен је у „Гласнику подмлатка црвеног крста” (1932). Прозним радовима, приповеткама и огледима сарађивала је у периодици: „Гласник подмлатка црвеног крста” (1932, 1933, 1934), „Политика” (1934, 1953), „Амерички Србобран” (1937), „Календар Подмлатка црвеног крста” (1939/40), „Борба” (1954).

У рукопису су остала дела: драма *Светило у џами* и књига огледа *Бокељски емаљи*. На конкурс листа „Политика” за приповетку, откупљене су јој и објављене приповетке *Јулијин задатак* (11. VII 1934) и *Адио кайеџане!* (1953); на конкурс листа „Борба” откупљена јој је приповетка *Само једном у живоју* (1954).

Библиографија: *Крв се буди*, роман, Београд 1932; *Дана Рачић*, роман, Београд 1938; *Црвена боја јосифе Лаге*, драма, Београд 1938; *Једносйрајне куће*, први део трилогије: *Алче*, роман, Нови Сад 1954; *Књига за Маџеју*, роман, Београд 1970.

Све књиге књижевнице Љубе П. Радоичић објављене су досад у три издања.

2.

Запис књижевнице Љубице П. Радоичић о своме оцу – необјављен рукопис

„Петар Н. Радоичић, штампар из Београда рођен је 1890. године у Београду. Из средње школе ступио у Државну штампарију на изучавање графичког заната. Од 1912/13. године провео у Берлину као стипендиста на усавршавању у струци. Од 1914–1918. као заробљеник радио у Гувернманској штампарији у Београду. По завршетку I светског рата наставља да ради у Државној штампарији, а 1920. отвара штампарију ’Рад’ у Београду, у улици Краља Милана, која је доцније пресељена у Балканску улицу.¹⁹ 1926. године отвара сопствену штампарију Штампарски завод ’Орао’ на Топличиним венцу бр. 4 у којој ради до априла 1941. године; а после II светског рата, од 1945. до 1948. када је радња национализована. Од тада до 1950. године ради у Штампарији Народне банке, када је пензионисан.²⁰

У току ових година израђивао је све врсте штампаних отисака, од најситнијих (писма, коверте, посетница, улазница, образаца), па до уџбеника, књига, новина и других плаката.²¹ Радио је приватницима, устано-

¹⁹ Штампарија „Рад” била је ортачка; други власник био је проф. Владимир Радовановић, теолог; пословала је од 1920. до 1926. године.

²⁰ Преминуо је у Београду 1963. године.

²¹ У Штампарском заводу „Орао” радило је око 10 људи. Неколико штампарских радника је описала госпођа Љуба: „1. Моша Карић, Јеврејин, имао је велику штампарију у Београду и пре Првог светског рата; Око 1932. године падне под стечај, па је све до 1941. године радио као слагач у заводу ’Орао’. 2. Словослагач је био и др Богољуб Арсић; радио је испрва као словослагач и ванредно студирао медицину; дипломирао са звањем епидемиолога. 3. Мориц Перера је био словослагач до 1939. године, када је са Велимиром Ђорђевићем отворио заједничку штампарију ’Слобода’ (1939-1941). 4. Као машиниста радио је Ђорђе Андрејевић-Кун, пореклом Мађар; отац Вилхелм, Веља Кун; брат Анреја,

вама и издавачким кућама. За издавачку кућу 'Геца Кон' између многих, штампао је Сабрана дела Слободана Јовановића 1932. године, сабрана дела Иве Војновића 1941, Нушићеве приповетке 1931, песме Војислава Илића Млађег 1936. године, песме Божидара Ковачевића 1936; за друге, као књижара и издавача Рајка Рајковића, штампао је роман Љубице Радоичић *Крв се буди* 1932, песме Сергија Јесењина 1931. и уџбенике школске и универзитетске. Од новина штампао је повремено 'Гласник Црвеног Крста', хумористички лист 'Бела Врана' Обрада Симића, новине 'Ново време', лист руског избегличког друштва."

Андра био уредник у ИП 'Белетра'. Кун је бесплатно користио услуге штампарије за своје литографије, да би их доцније издао са насловом 'Крваво злато' (Ст. Бечеј 1937)."